

سازمان‌های بین‌المللی

تئوری‌ها و نهادها

مؤلف: ساموئل جی. بارکین

مترجمان:

دکتر مصطفی منتظاری

استادیار دانشگاه آزاد اسلامی ویدئو کریم

دکتر عبدالمجید سیفی

استادیار دانشگاه آیت‌الله العظمی بروجردی

بارکین، جی. ساموئل، ۱۹۶۵م. Barkin, J. Samuel. سازمان‌های بین‌المللی، تئوری‌ها و نهادها. مؤلف ساموئل جی. بارکین. مترجمان: مصطفی انتظارالمهدی، عبدالمجید سیفی، سازمان‌های بین‌المللی (تئوری‌ها و نهادها)، تهران، کویر، ۱۳۹۳.

ISBN: 978-964-214-096-1 ۲۵۶ ص. فیبا. نمایه. کتابخانه.

دولت جهانی، سازمان‌های بین‌المللی. انتظارالمهدی، مصطفی، ۱۳۶۱- مترجم. سیفی، عبدالمجید، ۱۳۶۲ - مترجم.

۲۴۱/۲

۲ س ۲ ب / ۱۳۰۸ JZ

شماره کتابشناسی ملی: ۳۵۹۴۷۷۹

www.ketab.ir

سازمان‌های بین‌المللی (تئوری‌ها و نهادها)

نویسنده: ساموئل جی. بارکین

مترجمان: مصطفی انتظاری، عبدالمجید سیفی

- طراح جلد: سعید زاشکانی • حروفنگار و صفحه‌آرا: انتشارات کویر، نسرین
- لیتوگرافی و چاپ: غزال • صحافی: کیمیا • شمارگان: ۱۰۰۰ • چاپ اول: ۱۳۹۲
- شابک: 978-964-214-096-1 • ISBN: 978-964-214-096-1 • قیمت: ۱۳۰۰۰ تومان

Email: kavirbook@gmail.com

- نشانی: تهران، کریم‌خان زند، ابتدای قائم‌مقام فراهانی، کوی یکم، شماره ۲۰، ساختمان کویر
- کد پستی: ۱۵۸۵۹۱۴۹۱۳ • تلفن: ۸۸۳۰۱۹۹۲ - ۹ و ۸۸۳۴۲۶۹۸ • شماره: ۸۸۳۴۲۶۹۷

• تمامی حقوق این اثر محفوظ است. تکثیر یا تولید مجدد آن کلاً و جزئاً،

به هر صورت (چاپ، فتوکپی، صوت، تصویر و انتشار الکترونیکی)

بدون اجازه مکتوب ناشر ممنوع است.

www.ketab.ir

فهرست

۹		مقدمه نویسنده
۱۱		مقدمه مترجمان
۱۵		فصل اول: حاکمیت و جهان شدن
۱۶		۱. حاکمیت
۱۷		۲. جهانی شدن
۱۹		۳. واقع گرایی، بین الملل گرایی و جهان گرایی
۲۳		۴. جهانی شدن و دموکراسی
۲۶		پی نوشت ها
۲۹		فصل دوم: قدرت و وابستگی متقابل
۳۲		۱. قدرت در سازمان های بین المللی
۳۹		۲. قدرت سازمان های بین المللی
۴۲		پی نوشت ها
۴۷		فصل سوم: رژیم ها و نهادها
۴۷		۱. رهیافت نهادی
۵۲		۲. نوکارکردگرایی
۵۴		۳. نونهادگرایی
۵۸		۴. تحلیل رژیمی
۶۰		پی نوشت ها

فصل چهارم: کارایی و انگاره‌ها ۶۵

۱. عقلانیت‌گرایی و شفافیت ۶۵

۲. عقلانیت‌گرایی و کارایی ۷۰

۳. بازتاب‌گرایی و مشروعیت ۷۵

۴. بازتاب‌گرایی و کارآمدی ۷۸

پی‌نوشت‌ها ۸۱

فصل پنجم: سازمان ملل متحد و نظام آن ۸۵

۱. سازمان ملل متحد ۸۵

۲. سازمان ملل متحد: حکومت و قدرت ۸۸

۳. مجمع عمومی ۹۱

۴. شورای امنیت ۹۳

۵. دبیرخانه ۹۵

۶. دیوان بین‌المللی دادگستری، شورای امنیت و شورای اقتصادی - اجتماعی ۹۶

پی‌نوشت‌ها ۹۸

فصل ششم: امنیت دسته جمعی ۱۰۱

۱. شورای امنیت ۱۰۳

۲. دبیرخانه ۱۰۹

۳. سازمان‌های امنیتی منطقه‌ای ۱۱۰

۴. امنیت دسته‌جمعی و نظریه سازمان‌های بین‌المللی ۱۱۳

پی‌نوشت‌ها ۱۱۷

فصل هفتم: حقوق بشر و کمک‌های بشردوستانه ۱۲۱

۱. حقوق بشر ۱۲۲

۲. کمک‌های بشردوستانه ۱۲۷

۳. حقوق بشر، کمک‌های بشردوستانه و نظریه سازمان‌های بین‌المللی ۱۳۲

پی‌نوشت‌ها ۱۳۵

فصل هشتم: پول، تجارت و چندجانبه‌گرایی ۱۳۹

۱. سازمان تجارت جهانی ۱۳۹

۲. صندوق بین‌المللی پول ۱۴۳

۳. سازمان تجارت جهانی، صندوق بین‌المللی پول، رژیم‌ها و نهادها ۱۴۶

۴. نهادها و موسسات اقتصادی بین‌المللی و متقدان ۱۴۹

۵. سایر موسسات و نهادهای اقتصادی بین‌المللی ۱۵۲

پی‌نوشت‌ها ۱۵۵

فصل نهم: توسعه ۱۵۹

۱. برنامه عمران ملل متحد، کمک‌های توسعه‌ای ۱۶۴

۲. آنکتاد و گفت‌وگو ۱۶۷

۳. توسعه، کارآیی و مشروعیت ۱۶۹

پی‌نوشت‌ها ۱۷۲

فصل دهم: حوزه‌های فنی ۱۷۵

۱. اتحادیه پست جهانی ۱۷۶

۲. سازمان بین‌المللی هواپیمایی کشوری (ایکائو) ۱۷۹

۳. سازمان بهداشت جهانی ۱۸۱

۴. کارکردگرایی و سازمان‌های بین‌المللی فنی ۱۸۴

پی‌نوشت‌ها ۱۸۵

فصل یازدهم: مرزهای مبهم بین حکومت‌گرایی ۱۸۷

۱. سازمان بین‌المللی پلیس جنایی (اینتربول) ۱۸۸

۲. سازمان بین‌المللی استاندارد ۱۹۰

۳. سازمان بین‌المللی مخابرات ماهواره‌ای ۱۹۱

۴. اتحادیه بین‌المللی حفاظت از طبیعت و منابع طبیعی ۱۹۳

۵. کمیته بین‌المللی صلیب سرخ و کمیته بین‌المللی المپیک ۱۹۵

۶. آیا برای سازمان‌های بین‌المللی ترکیبی، الگویی وجود دارد؟ ۱۹۸

پی‌نوشت‌ها ۱۹۹

فصل دوازدهم: نتیجه‌گیری ۲۰۱

ضمائم ۲۱۳

ضمیمه یک: منشور سازمان ملل متحد ۲۱۳

ضمیمه ۲: پایگاه‌های اینترنتی برخی سازمان‌های بین‌المللی ۲۳۹

منابع ۲۴۱

نمایه ۲۵۵

www.ketab.ir

مقدمه نویسنده

این کتاب صرفاً بدنبال کنکاش در سازمان‌های بین‌المللی و یا حکمرانی جهانی نیست، بلکه علاوه بر طرح نظریه سازمان‌های بین‌المللی، تلاش می‌کند تا روابط بین‌الملل با استفاده از این نظریه‌ها بهتر شناخته شود. به عبارت دیگر، این کتاب به بررسی نظام‌مند تمام سازمان‌های بین‌المللی یا ساختار سازمانی نظیر سازمان ملل متحد را دارد. هدف کتاب این است که با بررسی نظریه سازمان‌های بین‌المللی و کاربردی کردن آن در تعدادی از سازمان‌های بین‌المللی، راه‌هایی را پیشنهاد دهد تا به ما در فهم عمیق‌تر نقش سازمان‌های بین‌المللی در سیاست بین‌الملل کمک کند. بنابراین متأثر از این هدف، کتاب ابعاد مختلف حکمرانی جهانی نظیر نقش سازمان‌های غیردولتی و جامعه مدنی جهانی در روابط بین‌الملل را مورد مذاقه قرار می‌دهد.

کتاب حاضر منبعی تکمیلی در کنار سایر کتب سازمان‌های بین‌المللی بود و به دانشجویان نشان می‌دهد که چگونه می‌توانند با استفاده از ابزارهای تحلیلی و نظری، دیدگاه خود را از نحوه شکل‌گیری، فعالیت و اثرگذاری سازمان‌های بین‌المللی افزایش دهند. به بیانی دیگر، این کتاب سعی دارد تا آنچه که به نظر من «شکاف بین کتاب‌های سازمان‌های بین‌المللی و نظریه سازمان‌های بین‌المللی است» را پر نماید. کتاب‌های بسیار خوبی درباره نظام ساختاری، سازمانی و اداری سازمان‌های بین‌المللی به‌ویژه سازمان ملل متحد وجود دارند اما عمده‌تاً فاقد بنیادهای نظری می‌باشند و یا مباحث نظری در آنها مورد غفلت قرار گرفته است. همچنین کتاب‌هایی در مورد مباحث نظری در سازمان‌های بین‌المللی وجود دارد لیکن عمده مباحث آنها به تمایز بین نظریات واقع‌گرایی و لیبرالیستی تمرکز داشته و به‌طور جزئی نظریه سازمان‌های بین‌المللی را بطور کاربردی

مورد توجه قرار داده اند. اگرچه در مورد نظریه سازمان‌های بین‌المللی منابعی وجود دارد که این شکاف را پر کنند اما آنها نیز به مسائل خاص یا سازمان‌های خاصی عنایت دارند. بنابراین، کنار هم قرار دادن این سه دسته از منابع و بهره‌برداری از آنها برای دانشجویان، چالشی بزرگ محسوب می‌گردد. با این وصف منبع پیش رو به دنبال آن است که بین این سه دسته از منابع ارتباطی علمی برقرار سازد.

«ساموئل بارکین»

مقدمه مترجمان

به دنبال شکل‌گیری دولت-ملت، تاسیس منافع ملی به عنوان مهم‌ترین کارویژه این واحدها مطرح گشت. پیگیری منافع ملی متفاوت و تضادها توسط واحدها، منازعه و درگیری میان آنها را اجتناب‌ناپذیر ساخت. با ادامه این وضعیت، یک سوی یکدیگر از دغدغه‌های اصلی دولت‌ها در روابط بین‌الملل تبدیل گردید. در این راستا دولت‌ها به بکارگیری سازوکارهایی بودند تا از شکل‌گیری جنگ جلوگیری کرده و روابط صلح‌آمیزی را در روابط بین دولت‌ها پی‌ریزی کنند. برپایی کنگره وین و برلین شاهدی بر مدعای مطرح شده می‌باشد که توجه در دستیابی به این مهم از موفقیت‌چندانی برخوردار نبودند.

گسترش و توسعه جوامع و وابستگی متقابل آنها به یکدیگر ضرورت وجود سازوکاری را دوچندان ساخت تا از طریق آن دولت‌ها روابط همکاری جویانه‌ای را براساس اهداف و منافع مشترک دنبال کنند، که از آن به عنوان سازمان‌های بین‌المللی یاد می‌شود. در حقیقت مهم‌ترین دستاوردهای این نهادها برقراری روابط صلح‌آمیز در روابط بین دولت‌ها می‌باشد. پیش از سازمان بین‌المللی کار در سال ۱۹۱۹ در حقیقت نتیجه این ضرورت بود. این سازمان که در پیخ به انقلاب صنعتی شکل گرفت، موجبات اجماع نظر کشورهای عضو، حول مسائل کار و کارگری را فراهم آورد. موفقیت دولت‌ها در برقراری روابط مسالمت‌آمیز در قالب یک سازمان بین‌المللی، آنها را بر آن داشت تا متأثر از جنگ جهانی اول اقدام به تأسیس یک سازمان بین‌المللی عام کنند تا صلح را هر چه بیشتر برای دولت‌ها در روابط بین‌الملل به ارمغان آورد. در واقع، پیدایش جامعه ملل بر این اساس قابل توضیح است. اولین تجربه ایجاد یک سازمان بین‌المللی عام ضعف‌های متعددی را به همراه داشت، به گونه‌ای که نتوانست مانع از شکل‌گیری جنگ جهانی دوم گردد. بنابراین با شروع جنگ جهانی دوم جامعه ملل در هم پاشید.

علیرغم نارسایی‌های جامعه ملل، با توجه به وجود ناامنی، جنگ و کشتار گسترده مردم ضرورت ایجاد یک سازمان بین‌المللی را در طول جنگ جهانی دوم بیش از پیش آشکار ساخت. دول پیروز در جنگ، بنای ایجاد سازمانی را بنا نهادند تا با پوشش دادن ضعف‌های جامعه ملل، صلح و امنیت را در روابط بین‌الملل حاکم کند. نتیجه این تصمیم دولت‌ها تأسیس سازمان ملل متحد در سال ۱۹۴۵ یا به عبارتی پایان جنگ جهانی دوم بود. از زمان تشکیل سازمان ملل متحد تحولات قابل ملاحظه‌ای در روابط بین‌الملل نسبت به اصول طراحی شده در زمان تشکیل دولت-ملت‌ها ایجاد شده بود. دولت‌ها دیگر واحدهای بسته‌ای نیستند تا صرفاً بر اساس قوانین تحت حمایت خود رفتار کنند، بلکه آنها همواره در این راستا حرکت می‌کنند تا قوانین خود را با قواعد سازمان ملل همگام و هم‌راستا نمایند. اما برخلاف ایجاد تحولات و تغییرات صورت گرفته توسط سازمان ملل متحد، این سازمان همواره از نارسایی‌هایی نیز برخوردار بوده است. شیوه رای‌دهی در شورای امنیت، عدم وجود یک ماده دو منشور یعنی اصل تساوی حاکمیت کلیه اعضا می‌باشد، نمونه‌هایی از این نارسایی‌ها است.

با این اوصاف، درک نقاط ضعف و قوت سازمان‌های بین‌المللی و تحلیل کارایی آنها در روابط بین‌الملل، مطالعه این سازمان‌ها ضروری می‌باشد. تا کنون کتاب‌های چندی به چاپ رسیده که اهداف، اجزا و به‌طور کلی معرفی سازمان ملل متحد و برخی از سازمان‌های بین‌المللی را مورد کنکاش قرار داده‌اند. اما هیچ‌کدام تحلیل این سازمان‌ها بر اساس نظریات سازمان‌های بین‌المللی و کارایی آنها نپرداخته‌اند. بنابراین کتاب حاضر با یک دید متفاوت و کاربردی به تجزیه و تحلیل سازمان‌های بین‌المللی مبادرت ورزیده و افتخار گسترده‌تری را در این حوزه در اختیار دانشجویان و علاقمندان حوزه سازمان‌های بین‌المللی قرار می‌دهد.

کتاب پیش رو در دو قسمت طراحی شده است. در بخش اول، چهار نظریه را درباره سازمان‌های بین‌المللی بیان می‌کند که عبارتند از حاکمیت و جهانی‌شدن، قدرت و وابستگی متقابل، رژیم‌ها و نهادها و بالاخره، کارایی و مشروعیت. هر کدام از این نظریه‌ها یک اصل ارانه می‌گردد. در فصل اول حاکمیت و جهانی‌شدن را از منظر سه رهیافت واقع‌گرایی، بین‌المللی‌گرایی و جهان‌گرایی بررسی می‌کند. فصل دوم که اختصاص به قدرت و وابستگی متقابل دارد، من بررسی منابع قدرت سازمان‌های بین‌المللی، تاثیر قدرت سازمان‌ها بر دولت‌ها را متأثر از سه رهیافت مذکور مورد کنکاش قرار می‌دهد. فصل سوم از منظر دو رهیافت رژیم‌ها و نهادها، سازمان‌های بین‌المللی را مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌دهد. فصل چهارم با عنوان کارایی و انگاره‌ها، دو رهیافت عقلایی و بازتابی را در مطالعه سازمان‌های بین‌المللی به‌کار می‌بندد. در فصل پنجم و فصل پایانی قسمت اول، ساختار نهادی سازمان ملل متحد را با توجه به مباحث نظری مطروحه در فصول پیش مورد مطالعه قرار می‌دهد.

قسمت دوم در قالب شش فصل اختصاص به نقش سازمان‌های بین‌المللی در حوزه‌های مختلف و تجزیه و تحلیل آنها از منظر چهار نظریه بحث شده در قسمت اول کتاب دارد. حوزه‌هایی که در قسمت دوم کتاب به بر اساس چارچوب ذکر شده و به بررسی آنها پرداخته است عبارتند از: امنیت دسته‌جمعی، حقوق بشر و کمک‌های بشردوستانه، پول، تجارت و چندجانبه‌گرایی، توسعه، سازمان‌های فنی همچون اتحادیه پستی، سازمان بهداشت، سازمان بین‌المللی هواپیمایی کشوری، و در نهایت؛ سازمان‌های بین‌المللی ترکیبی که سازمان پلیس جنائی، سازمان بین‌المللی است. دارد، سازمان بین‌المللی مخابرات ماهواره‌ای، کمیته بین‌المللی صلیب سرخ و کمیته بین‌المللی صلیب سرخ از نمونه‌های آن می‌باشند.

امید است کتاب حاضر در کاربرد چارچوب‌های نظری و عملیاتی نمودن آنها در قالب تجزیه تحلیل سازمان‌های بین‌المللی در حوزه‌های موضوعی مختلف به دانشجویان و علاقه‌مندان رشته علوم سیاسی و روابط بین‌الملل کمک شایانی نماید.

مصطفی انتظارالمهدی

عبدالمجید سیفی